

BENKŐ LÁSZLÓ

Honfoglalás

III.

A MEGSZERZETT FÖLD

Történelmi regény a honfoglalás korából

KÖNYVKIADÓ
Szeged

Első fejezet

A legényke lustán hevert a fűben, és tűnődve vakargatta egy bozontos kölyökkutya füle tövét. A kis állat égnek emelte mind a négy lábát, a szemét behunyta, és átadta magát az élvezetnek.

Odalent a síkon álmosan delect a ménes. A csikók hemperegtek a felkapált porban, de közben figyelték a fegyelmet tartó vezérkancák minden rezdülését. Néhány magányos mén a kisebb halmok tetején félrevonulva ácsorgott, ahonnan szemmel tarthatta a vidéket, és időben közbeléphetett, ha más ménnek környékezték a kancákat.

A sztyeppén szerteáradt a fény, és zsongott a kései tavasz. Nyomuk sem volt már a fagyos hónapoknak, amikor a Kazár-tenger széle is befagyott, bár az éjszakák néha még hűvösek voltak.

A ménest két holddal korábban hajtották ki a téli szállásról, és a lovászok zöme azzal foglalta el magát, hogy a csikókat mustrálgatta: melyik alkalmas arra, hogy a vérvonalat továbbadja, s melyiket jobb inkább herélni, hogy kezessé váljon, s ne hagyja cserben a gazdáját, ha a csatában forróvá válik a helyzet.

A fiú talán tíz-tizenegy esztendő is lehetett, innen még a férfivá avatás szertartásán. Könyökére támaszkodva leste a vonuló felhőket, és belebeletúrt a loncsos kiskutya bundájába. Tehette, mert annak szeme és füle nyitva volt mindenre, s noha átadta magát a vakargatás gyönyörének, a figyelem mélyen az ősoktól örökölt pusztai ösztöneiben élt.

A legényke a domboldalról beláthatta az egész ménest. Bóklászott odalent vagy ötezer ló, mert az utóbbi években bőséges volt a szaporulat. Senki sem emlékezett rá, hogy a fejedelem valaha is ennél kisebb ménest tartott volna. A tél sem tizedelte meg a szívós pusztai állatokat, csatába pedig igazán nagy, földet rengető sereggel esztendőök óta nem vonult a mogyeri.

A szállás felett elhúztak az esztendőök, akár a darvak. A seregből néha egy-egy kisebb csapat elkalandozott nyugatra, ha hívás jött, hogy segíteni kell ennek vagy amannak az uralkodónak egy másik ellenében.

Egy esztendeje sincs, hogy Álmos nagyfejedelemtől segédhadat kért a keleti frank, mégpedig az idősebb Szvatopluk, morva fejedelem ellenében, aki évente huzakodott velük országa délnyugati gyeplőjén. El is vágta nyugatnak, a hófödte hegyeken is túlra a nagyfejedelem által kijelölt seregtörődék – egy fél töménél nem több –, aztán a szerződésben vállalt teendőket jól végezve, a rájuk osztott zsákmányrésszel visszavonult a keleti pusztákra, a Dnyeper, a Dnyeszter és a Bug folyók mentén terpeszkedő szálláskörzetekbe.

Tíz esztendővel ezelőtt fordítva állt a dolog: a nyitrai morva fejedelem, Szvatopluk kérte a mogyeri szablyát a frankok ellen. A tavaly elküldött fél töménben sokan voltak olyanok, akik harcoltak akkor is, és ismerték mindkét fél gyengéit.

Kelendő volt nyugaton a „türk harcos”. A morvák, a frankok, a bizánciak és mindenféle más idegenek nevezték így a mogyeriket, akik rokonságban éltek ugyan a türk népeket alkotó törzsek hatalmas családjával, de csak az évszázados vándorlás terelte egymás mellé a nemzetségeket, hogy törzsekké egyesülve erősítsék a maguk biztonságát.

A kazár beháború után csatlakozott kabarokkal immáron nyolc törzset számlált a mogyeri törzsszövetség.

Nem volt könnyű nomádként élni a Kazár-tenger feletti ligetes sztyepén. A ménes, a csorda és a nyáj adta az élet alapját, s ha ez megcsappant – betegségek, háborúskodások vagy a szomszédok tolvajlásai, rablásai miatt –, a nemzetség és összes nagycsaládjá ínségnek nézett elébe a következő télen.

Hacsak nem raboltak, oroztak eztán maguk is.

Hogyne vigyázták volna a jószágot a szemük fényénél is jobban?

A kölyökkutya egyenletes szuszogása egy pillanatra megszakadt, ahogy az állat felfigyelt a távoli zajokra, s beleszimatolt a levegőbe. A fiú ismerte ezt az apró rezdülést, érezte a kutyatest vibrálását, az izmok és az idegek pompásan összehangolt mozgását a tenyere alatt.

A kiskutya a hasára hengeredett, fejét felszegte, majd torokhangon morogni kezdett. A dombhajlatból, ahol a kalmárok poros útja kigyózott, három idegen ereszkedett alá, lovát lépésre fogva. Mögöttük vagy húsz másik sorjázott, ám ők most megálltak, és nyeregből szálltak. Csak az a három közeledett tovább lassan, óvatosan.

A gyerek halkán füttyentett, mire a közelben legelésző alacsony, kócos, tömzsi lovacskája odakocogott hozzá. Fellendült a hátára, az érkezők felé kémlelt, aztán leakasztotta a bőrtülköt a kápárol, és belefújta.

A rekedt, bőduléshez hasonlatos, mély hang átröppent a ménes fellett, s szinte nyomban válaszolt rá egy másik, aztán egy harmadik, az ellenkező irányból. A ménes bal széléről nyolc csikós vágatott a domb felé.

A fiú büszkén ült a nyeregben, hivatala teljes tudatában. A három idegen lassan közeledett, ahogy illett, ha a vándor egy nomád szállás közelébe ért. Úgy ötven lépésre kettő lecövekelt, és csak a harmadik poroszkált oda a fiúhoz.

– Adjon a lovadnak és a családnak jó egészséget az Égben Lakozó – köszönt a férfi, és barátságosan rámosolygott a fiúra. – Ez itt a nagyfejedlem ménese?

A gyerek bizalmatlanul pislogott rá. Az idegen drága keleti ruhákba öltözött, az övet a derekán sodrott ezüstszalak díszítették. Szabljája arról függött alá, s apró, de díszes pajzs simult lovának bal oldalára.

– A ménes a nagyfejedlemé. Ez csak az egyik – mondta mogorván a gyerek. – De az még nem az ő szállása ott – vágott a fejével a ménesen túlra, ahol gombaszerű jurták szürkéllettek. – Netán egyenest a nagyfejedlemhez?

– Netán – mosolygott az idegen. A hangjában, mozdulataiban nem volt fenyegető vagy ellenséges. – De elébb bevárom veled a ménes őrizőit. Hallottam a túlköt.

– Azt jól is teszed – vetette oda szemtelenül a fiú. – Errefelé könnyen leverik a lováról azt, aki nem ismeri az illendőséget.

– Engem is levernének? – csodálkozott az idegen, de azért mosolygott mellé. – Én a nagyfejedlem barátja vagyok.

– Azt itt senki sem tudja!

A kislegény a szeme sarkából már azt vizslatta, érkeznek-e a lovászok.

Ott jártak már, alig nyíllövésre. Az idegen nyugodtan ült a nyeregben, és karját összefonta a mellén. Akkor sem mozdult, amikor a lovászok körbevették.

– Kit tisztelhetek benned, uram? – léptetett mellé Cakó, a lovászok felügyelője. – Külországi vagy, azt látjuk. Szállást kérni jöttetek, vagy csak útbaigazításért?

– A nagyfejedlemhez tartunk. Eresszetek át a ménes mellett, és kíséretet a szállásra, mert fontos ügyben járok.

– Nem olyan egyszerű ez, uram. A gypűn meg a portyák között hogyan jöttetek át?

Az idegen egy ezüstlemezt szedett elő a tarsolyából. Togrulmadár terjesztette rajta a szárnyait, és a melle közepén egy emberfejet formázott

a tollruhája. Ez Álmos nemzetségének a jelvénye. Felmutatta Cakónak, aki bólintott:

– Rendben van, uram. Elkísérlek, de a szállás ide még majdnem két nap, nyeregben. Megmondod a nevedet is?

– Ibrahim vagyok, a szaracén.

Cakó résnyire húzott szemekkel végigmérte.

– Most már megismerlek, uram – mondta az egyik legény, és kihúzta magát a nyeregben. – Két esztendeje karavánnal jártál erre, és zsidó koftánba öltöztél. Akkor azt mondtad, a neved Ábrahám.

– Az ugyanazt jelenti – mosolygott amaz magabiztosan. – Alkalomhoz illő módon kell beszélni és cselekedni mindig, te vitéz.

– Ha akarod, uram, rögvést indulhatunk – javasolta Cakó, és Ibrahim bólintott:

– A vitézek – intett az erdőszelel tébláboló kísérők felé – a Keszi törzsből kísérték idáig. Most már hazaküldeném őket.

– Vigyázzuk az épségedet, uram – hajolt meg ültében Cakó. – Elviszünk a nagyfejedelemhez, de előbb meg kell kapnunk Csepel beleegyezését. Ő a ménesnél az első ember.

– Csepelt ismerem magam is. Mindketten bolondulunk a csodaszép lovakért. Örülni fog, hogy láthat. Mehetnének is, de előbb elintézek valamit.

A szaracén fordította a lovát, és visszarúgtagatott az erdőszelelre. Kifizette a kísérésért kialakított összeget a Kesziből való harcosoknak, és elégedettsége jeléül még meg is toldotta valamennyivel.

– Hát te? Akarsz-e hazajönni? – csapott a legényke vállára Cakó. – Velünk eljöhetsz.

– A'jjó lenne, bátya! – ragyogott fel a kislegény szeme. – Aztán jövök is vissza, csak anyámat meg apámat üdvözlőnlém. Valóban mehetek?

– Ha mondom!

A legényke büszkén elfoglalta helyét a szaracén kíséretében.

Csepel, a ménes mindenható ura, aki csak Árpádnak és Álmosnak volt köteles beszámolni a végzett munkáról, kijelölte a kíséret tagjait. Átkozottul jó lovasz volt, noha nem mogyeri vér csörgedezett az ereiben. A távoli délkeleten született, hatalmas hegyek között, amelyről az idevetődő, világjáró kalmárok sok furcsaságot meséltek a tűz mellett. Csepel soha senkinek nem beszélt arról, miképpen keveredett át ezer mérföldeket kutyagolva-vágtatva mogyeri területre.

A lóhoz nem értett úgy senki, mint ő, ha orvosolni kellett, vagy a nyereghez szoktatni. Mindent tudott róluk. Azt mondta, a keleti meste-

rektől olyan fogásokat is megtanult, melyeket a lapos földköpönyegnek ezen a tájékán mások nem ismernek.

– Cakó, te felelsz a vendégért! – adta ki a parancsot Csepel, aztán intett: indulhat a kíséret. Ibrahim két csillogó aranybizantinust nyújtott volna át Csepelnek a gyors intézkedésért, de a főlovász csak megbökte a süvege szélét, jelezvén, hogy elegendő neki a szóbeli köszönet is.

Büszke és önérzetes volt. Az emberi szemnek szinte láthatatlan mozdulattal fordította a lovát, és elszárguldott a ménes másik széle felé, ahol a lovászok éppen a csikók herélésének kényes feladatával foglalták el magukat.

Cakó és a kíséret jó iramban vágatott a szekerektől és megannyi patától szélesre taposott úton. A legényke élvezte a szárguldást. Szeretett volna előrerohanni, aztán meg vissza, mert a vére ugyancsak pezsgett. Vágyott a szárguldásra, akár a másodfű csikók, ha tavasszal kihajtják őket, amikor a természet szélesre táruló ajtót nyit a pusztára. Cakó azonban szigorú rendet követelt. Mindenkinek megszabta a helyét a kíséretben, s azt senki el nem hagyhatta.

Másnap kora délelőtt közelítették meg Álmos szállását. A nagyfejedelemeire erősen vigyáztak, három portya és az őrszemek céltudatosan felépített lánca is megálljt parancsolt. Kellett ez nagyon, mióta híre jött, hogy a környező népek félelemmel vegyes érdeklődéssel szemlélik a mogyerik erejét, s azt találgatják, vajon mi járhat a nagyfejedelem és fia, Árpád fejében.

Álmos szállása óriási területen feküdt. Aki ide belovagolt, azonnal tisztában volt vele, hogy nem akárcsi uralja. A jurták nagyobbak és díszesebbek voltak, a földbe tűzött, lófarkas kopjákon színes, hímzett zászlók hirdették a benne lakó előkelőség méltóságát.

A nagyfejedelem sátorpalotája egymaga elfoglalt egy dombot. A kopja hegyén fehér selyemzászlót lobogtatott a szél; ügyes asszonykezek fekete togrulmadarat hímeztek rá. Több sátorból állt, sokan őrizték, megközelíteni bajosan lehetett. Várni kellett a sorára annak, aki be akart jutni Álmoshoz, nemkülönben Árpádhoz is, aki az utóbbi években egyre többször tárgyalt fontos ügyekben az apja helyett.

Álmos a hetvenedik életévét is betöltötte már, s noha gondolatai friskek és fűgék voltak, a teste már elfáradt. Árpád lép majd az örökébe, ha eljön az ideje, ahogy ezt a vérszerződésben a törzsek első emberei közös beleegyezéssel hajdanán kimondták. Mindenki előtt világos volt, hogy amíg a világ áll, a mogyerik nagyfejedelme Álmos és Árpád leszármazottai közül, az ősi jog és törvény szerint kerül a törzsszövetség élére.

– Várnod kell, uram – lépett Ibrahim elé Cakó. – A nagyfejedelem ma már nem fogad senkit, Árpád urunk pedig kijevi követekkel tárgyal. A testőrség feje azt üzeni, holnap délelőtt te leszel az első, aki a nagyfejedelem elé járulhat.

– Megértettem és köszönöm – hajolt meg udvariasan Ibrahim, aztán parancsot adott két kísérőjének, hogy a vendégek számára fenntartott jurtában szállásolják el magukat.

A legénykének már nyoma sem volt. Cakó, amint megérkeztek, csak a szeme sarkából villantott neki, jelezvén, hogy elereszti: látogassa meg a szüleit. Ő pedig térdével megszorította a kezes és szófogadó pusztai lovacska oldalát, aztán pillanatok alatt eltűnt a hatalmas fejedelmi szállás túlsó vége felé.

Gecse vitéz taszított egyet a rúddal az ingatag fatörzscsónakon, és a bodony besiklott a holtágba. A fák ágai, megszűrve a napsugarakat, összeborultak felette.

Olyan sima volt a víztükör, mint a márvány. Szellő sem érhetett, s csak akkor futottak körbe vízkarikák, amikor a közelgő őszi előhírnökeként egy-egy levél, odahagyva az ágat, lassan, kerengve, haldokolva aláereszkedett a víz színére.

Gecse közel járt a negyvenhez, a csontjaiban érezte már az idő múlását. Az sem maradt benne nyom nélkül, amit a bolgárok sóbányáiban fogolyként töltött, a nagy nyugati hegykoszorú belsejében. Ha nincs a görög pap, bizonyos Teophilosz, aki a saját élete kockáztatásával kimekítette onnan, tán már a csontjait is szertehordták volna az örök sötétségben bujkáló barlangi patakok.

A varsák a víz mélyén lapultak. Gecse maga készítette őket mogyoróvesszőből, ahogy azt hajdanán a pannóniai Balatin mellékén élő germán és avar halászemberektől megtanulta. A holtág mindig megjutalmazta azokat, akik ismerték a vizet és a természetet, a halak járását.

A part mentén, ahol leszakadt az agyagos oldal, kettébe tört, vékonyka faág mutatta: a mélyben rejtőzik a varsa. Idegen tán észre sem venné a jelet. Amint felhúzta, Gecse érezte, hogy a hal vergődik, igyekezne szabadulni, de a szűkületben fordulni nem tud.

A farkánál ragadta meg a természetes jószágot, aztán a bodony fenekébe lendítette. A varsa újból a víz alá merült.